

Colecția CORINA
ISABELLA CSISZÁR

Colecția CORINA ISABELLA CSISZÁR

**Strigături din
Dumbrăvița**

Obiceiuri și eresuri din Dumbrăvița

1.

Claca

Îl cunosc pă badea nost'
Îl cunosc pă șuierat
Că-i stă gândul la-nsurat;
Îl cunosc pă badea bine
Că-i stă gândul tăt la mine.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

2.

Mândra mé de doamnă
mare,
Nici obdele-n cizme n-are.
Îi legată cu hârtie
Ca să-mi fie dragă mie.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

Mai demult, să făcéu clăci de dus bălegar. Să făcea cam sâmbătă sara sau într-o zi de sărbătoare, să făcea la un om acasă clacă cu ceatără, muzicanți și invita pă toți aceia care o lucrat; petreceau, să distrau.¹

Era un lucru în colectivitate, se ajutau oamenii între ei. Când avéu un lucru mai mare, méréu mai mulți să ajute. Și eu așa am făcut, clacă de seceratul grâului în anul când m-am însurat. Sau dacă aveau de ridicat o șură, să făcea cu oameni mai mulți. Să aducé pământ, să lipté. Să ajuta oamenii ca să-i coste mai puțin.²

Când să făcéu clăcile de secerat, anunța, de exemplu, duminica la beserică, omu' care avea grâu mai mult, că să face clacă cu ceatără. „Văsălica Floare sau Ionu lu Floare miercuri face clacă cu ceatără. Vă rugăm frumos, care puteți, să luați parte.” Api după-masă, de pă la ora 1 – 2, să adunau feciori și fete, tineri, cine puté să margă. Și ceterașii erau tot înapoia lor. Când videau că rămân unii codași, méréu ceterașii în urma lor, să-i facă să secere mai cu spor. Împlet'éu o cunună de grâu și o punéu pă cap la o fată cinstită. Și vinéu acasă la gazde, gazdele așteptau cu canceul din lut, cu apă și aruncau apa pă ei și pă coroană. Apoi le făcé o masă în șură cu supă și curet'i umplut. Și pă urmă să distrau, jucau tătă noaptea. Horéu, jucau:

Secerați secerătoare,
Nu vă tăt uitați la soare.
Că soarele-a asfinți,
Voi cu holda nu-ți ieși.

Cine duce coroana
La anu' s-a mărita.
De unde coroana vină,

¹ Performer Maria Grigor, 74 ani, Dumbrăvița (născută în Cărbunari), 2013

² Performer Irimie Grigor, 79 ani, Dumbrăvița (născut în Chiuzbaia), 2013

Rămâne țarina plină;
De unde coroana pleacă,
Rămâne țarina sacă.³

Hori din Dumbrăvița

3.

Șezătoarea

La o casă unde era o femeie bătrână care n-ave familie, să adunau vecine mai multe. Veneau feciorii, glumeau, să distrau. Api să mai și mutau, nu era chiar în fiecare sară șezătoarea la aceeași casă. Participau și fete și femei care torcéu, țeséu, altele făcéu jerseuri, coséu, făcéu pene pă cămăși, pă pindileauă. Nu să făcéu șezători vineri, marți, sâmbătă sara și în sărbători. Erau mai multe șezători în sat, erau grupări la 4 – 5 căsi, mai glumeau, să distrau. În postu' Crăciunului torcéu; de sărbători nu să făcéu, să reluau după Bobotează. Ieșeau feciorii afară și trebuia să iasă fêt'ile după ei. Și să nu șadă afară, să zie să țasă. Feciorii méréu dintr-o șezătoare în alta, făceau glume, le mai ciufuléu pă fete; le luau fusu' la fete, méréu afară cu ele, trebuia să te duci după fus, să-l plătești cu o guriță. O mârș o fată înt-o șezătoare și avé drăguț. Și l-o temat Chirilă. Și ié o ieșit afară din șezătoare. O fo' iarnă, în Postul lui Crăciun. Și o prins-o lupu' și-o mâncat-o. Și când o ducé, fata striga: „Chiriliucă, Chiriliucă, nu mă duce așé cu jele, că-mi intră unghiile-n pt'ele.” Ié o gândit că-i drăguțu' ei. Când méréu în șezătoare, îmi spuné mama să n-am drăguț, că o fată cum o avut drăguț, o și vinit dracu' ș-o dus-o. Tăt o zâs în șezătoare: „Că vină drăguțu', că vină drăguțu'”. Și o zâs c-o vinit dracu' îmbrăcat ca drăguțu' ei. Ș-o vinit colo ni și-o chemat-o afară. Și s-o dus după el, ș-o mântuit-o dracu'. O zis c-o strigat fetele după ié:

- Hai, surată, vii?

Și-o strigat dracu' napoi:

- Nu-i surată, nu-i, numa mațale pân cui.

O omorât-o el.

Dacă nu zânéu feciorii în șezătoare, api méréu afară la prun și zâcéi:

Eu nu scutur prunu'
Că scutur nebunu',
Nebunu' să-l scuture pă cela, pă dracu',
Dracu' s-aducă pă Nicolae, pă Ion.

Și api erau și feciori care vinéu.

Să făcé ospățul șezătorii. Care avéu multă cânepă de tors,

Mărioară, leagă-ți câinii
Că desară viu la tine,
Și îi leagă c-o frâmbdie
Că-s fugit din cotunie
Păstă munți, păstă câmpie,
Tăte căsăle-s pustăie.
Numa' una nu-i pustăie,
Și-aceie-i căncelărie.
Șede un căpitan ce scrie
Pă cei fugiți din cotunie.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

4.

Vai, săracii feciorii,
Cum să duc ca și norii.
Cine le-a fi mamă dulce?
Mașina care i-a duce.
Cine le-a fi mamă dragă?
Sanitarii care-i leagă.
Nu-s atăția sanitari,
Să lege atăția băieți,
Că rămân și dezlegați,
Vai și amar de ei surați.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

³ Performer Maria Grigor, 74 ani, Dumbrăvița (născută în Cărbunari), 2013

5.

Foaie verde mărunțal

Foaie verde mărunțal,
Îs voinici plecați la drum.
Cel mai mic îi împușcat
Și-l strângă pă celălalt:
- Haida, frate și mă bagă,
Mă calcă compania-
ntreagă;
Haida, frate, și mă du,
Mă calcă regimentu'.
- Duce-m-aș frate cu dor,
Da' mi-o sărit un pt'icior,
Un pt'icior și mâna
dreaptă,
Haida, frate, și mă iartă.
Părăoaș cu cinci izvoară,
Avion cu tri motoară,
Vino, p-amândoi ne școală
Și ne du la noi în țară
Să ne videm maicile,
Frații și surorile.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

6.

De la Stalingrad la vale

De la Stalingrad la vale,
Vine-un tren cu tri
vagoane.
În vagonul cel din urmă
Vine Ghiță fără-o mână.

mai dădeu pân sat pă la tinere, să le toarcă. Și atunci alegea o zi și făcea o clacă. Băga muzăcanți și cu mâncare, băutură, pântru cele care i-o tors. Le-o chemat și le-o omenit într-o sară. O primit fetele câte un caier de fuior, l-o tors și i-o dus fusu'. Când o gătat fetele de tors, s-o făcut ospătu'. Sâmbătă sara le-o chemat la ospăț. Și méréu și feciorii la claca ceie.⁴

Desfăcatul mălaiului

Când méréi la desfăcat era tare fain, méréu tinerii și să distrau. Și erau ceterași care cântau și mai lucrai și mai și jucai. Api îl omeneu pă ceteraș, erau care să ocupau de el. Zece care de mălai dacă aveai, cu tineri și cu ceterași, una, două, gătai.⁵

Desfăcatul mălaiului; foto: Felician Săteanu

Practici de Sf. Andrei

Indreiuł fét'ilor așé-i zice. Trebuie să te lai pă cap, să te despletești, așă să dormi. Să nu mănânci nimic tăță zăua, numa' să te rogi lu Dumnezău. Și zice că tre să te miști, să nu stai într-un loc, am fo' și eu cu fetele în Mănăștur și api am mers la cor la școală. Și când am vinit acasă, o fo' casa plină de feciori și i-am cerut la mama un pahar cu apă că mi-o fo' tare sete.

Api pă sară să-ți faci un coc sărat tare. Și eu am făcut o dată. Și am visat, da' nu am știut în veci până m-am măritat, ce am visat. Zăce că ți sete de la cocu' cela, pui jumătate cocu' într-o cușmă la cap și jumătate îl mănânci. Pui cușma sub pernă și apoi visezi. Api ți sete, de nu poți durni. Zăce că visezi pă băiatul care te ié, că vine să-ți aducă un pahar cu apă. Eu am d'isat că purtam un sac de mălai la moară. Și cărarea era pă la un fecior

⁴ Performer Maria Grigor, 74 ani, Dumbrăvița (născută în Cărbunari), 2013

⁵ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

pân odor. Și când am fo' să trec, era un păr pă sub care curgea apa Săsarului. Și n-am putut trece de acolo, dacă acolo mi-o fo' locu'. Și o vinit un băiat și mi-o dat un păhar cu apă, dintr-un vas de lut. Și nu mi-o trebuit, am fâpat-o așa în Săsar și am întors să vin înapoi, da' n-am putut trece de apa ceie. Și o ieșit din pivniță un fecior cu cămeși albe, da' nu i-am văzut capu'. Și cum am visat că am dus sacii la moară (aceie îi greutate), așé mi-o rânduit Dumnezău, greutăți. Zăce că numa' în anu' în care te măriți îți visezi orânda.

Vin'eu feciorii, pândeau și bontăneú p-afară, să vadă dacă ți-i orânda.⁶

Vergelul

Să făcé Vergel după Bobotează, în case mai mari, unde-o fo' spațiu mai larg. Am făcut și noi o dată în casă nouă, după ce-am terminat-o.

Era Vergelul fetelor și-a feciorilor, a însuraților și a bătrânilor. Erau câte 2, 3 Vergele. Fetele méréu cu coșarci, ducéi carne, cârnați și feciorii ducéu băutură. Și api era petrecere de-o jumătate de zî. Așé ca la o nuntă era. Câte fete-s cu feciori, méréu la Vergel. De acasă pornéu cu feciorii, dacă nu méré fecioru' după fată acasă, nu avé fata ce căuta la Vergel. Feciorii mai méréu și sânğuri. Și plătém tăt'e fetele taxă pentru muzăcanți. Umbla înainte de Vergel, de Bobotează, tizeșii cu muzăcanți a colinda. Și muzăcanți strânjé ori că le dai cârnați, ori călbas, umbla numa' la fete. Te ducéi cu o fată de acasă la Vergel, da' nu dansai cu ié tătă noaptea. Jucai cu tâte fetele. Vergelul era două zâle și două noți, vinéu feciorii de pă tâte satele, nu știéi pe care să-l omenești, tăt plină ți-o fo' masa în veci de mâncăruri. Vinéu lăturenii și nu aducéu nimic, nici nu plăteau la muzăcanți. Noi fetele din zona asta a noastră făceam Vergel aici în Grădină. Și cei din sat făceu Vergel în sat. Și vinéu feciorii și la noi în Grădină la Vergelu' nost. Și era Vergel și de tineri și de însurați. Și dacă erau mai buni muzăcanți, mai buni la Grădină, veneau și din sat la noi. Că era separat de sat Grădina, așa îi zicea la zona unde aveam și noi casă.⁷

⁶ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

⁷ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

Fără-o mână și-un pt'icior,
Rănilé rău îl mai dor.
În grădină la Ileana,
Vin gloanțele ca și ploaia
Și grenadele ca vântu'
De s-acoperă pământu'.
Vine un glonț rătăcitor
Și-mi ié mâna și-un
pt'icior.
Iar acum de-o săptămână
Mi-o pus mâinile de gumă
Și-un pticior de cauciuc
Ș-amu', mamă, eu mă duc.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

7.

Floritică, tri arjânți

Floritică, tri arjânți,
Singură-am fo' la părinți,
Sângură și fără avere,
M-au crescut cu
mângâiere.
M-au crescut și m-o păstrat
Până-am fo' de măritat.
M-o cerut feciori din sat
Și măicuța nu m-o dat.
Și-o venit altu' din lume
Cu doi cai și hamuri bune.
Numa o vorbă o vorbit,
Măicuța m-o fogodit;
Două voarbe o cuvântat,
Măicuța m-o măritat.
La un an și șasă zâle,
O vinit mama la mine.
De departe o strâgat:
- Cum duci, fiică, cu
bărbat?
Eu de frică și rușâne,

Am zâs că o duc bine.
- Vai, fiică, și de al tău
bine,
Unde-i carnea de pă tine?
- Carnea o fo' și s-o uscat,
De frică de la bărbat.
Carnea și ciolanele
Le-o aruncat cumnatele.
Mamă, când m-ai măritat,
Mai bine m-ai fi-ngropat.
Banii de la lăutari,
Să-i dai la clopotari.
Șlaiseru di pă cunună
Să-l fi dat la popa-n mână.
N-ai fi mamă blăstămată,
Nici io atâta supărată;
N-ai fi mamă suduită,
Nici io atâta năcăjită.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

Baladă

8.

La crâșmă supt o cetate

La crâșmă supt o cetate,
Bé o soră cu un frate.
- Să trăiești, soruca mea!
- Să trăiești, frate, n-oi bea.
- Da di ce, soruca mea?
- Părinții noști m-o dat
Depart de sat
După un câne de bărbat.
Că pă mine mă tăt bate,
Nime-n lume nu mă
scoate.
-Lasă, soră, nu așa,

Povești cu Fata Pădurii și Omu' Noptii

Pădureana pe drumul dracului

Am văzut-o pă Pădureana. Și ni acolo era locu' unde umbla dracu' pă drum. Umblam la școală și când am venit de la școală era așa cețos, tăt o plouat. Și când am vinit, acolo pă mejdă viné o femeie tătă-n negru, nu i-ai văzut fața. Și păduraru' cu pușca după ié. Era naltă și pășé încet, încet. Și păduraru' cu arma după ié. Și n-o ajuns-o, n-o ajuns-o în veci.⁸

Omu' Noptii în casă

Și viné atunci Omu' Noptii, să băga în casă la oameni, nu era voie să leși ușa d'est'isă, că ți să băga Fata Pădurii în casă și Omu' Noptii umbla după ié, s-o bată. Și înt-o sară o dohănit un moș cu pipa pă laiță și-o vinit Omu' Noptii. Și pă când o gătat de dohănit, l-o întrebat pă cela:

- Da' cine ești?
- Auzi, omule, io-s Omu' Noptii, și tu altu' să nu mai leși ușa deștisă.⁹

Omu' Noptii în curtea omului

Acolo la noi o vinit Omu' Noptii, l-o văzut tata. La cornu' căsii o ieșit afară dimineța, așa pă la vreo 4. Și-o văzut un om mare, mare, și așé și-o pus picioru' păstă gard. Așé m-am temut de Doamne, feri. Zice că-i un om tare mare și îmbrăcat în haine albe.¹⁰

Strigoii

Zicéu oamenii că umblau dracii, erau ca niște luminițe, erau niște strigoi. Și bunicu', Vasilica Pandur (era pandur, avea armă), o venit pă punte la Floare, unde juca niște luminițe. Și bunicu' o zis:
Feriți-vă!
Și iar o jucat luminițele, iar o jucat.
Feriți-vă, că trag în voi!
Și o luat arma și o tras și o luminiță o picat în apă. S-o uitat în apă și o văzut că-i moartă.
Unde a clopoti mâine, om ști că o murit cineva.

⁸ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

⁹ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

¹⁰ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

Și acolo din sus de noi, la o casă o fo' moartă o femeie, în pat cu fața în jos o fost. Și strigoi o fost aceia. Să zâce că poți ajunge strâgoi dacă știi lucra cu farmece și vrăjuri.¹¹

Pricoliciul

O zâs tata că mâncau tăți la masă într-o zî, cina tătă familia. Și cum erau fereșt'ile micuță, o deschis fereastra și o apărut un câine mare, mare. Și s-o tăt uitat cum mânâncă. Și-o zâs tata:

- Tu, femeie, în țâpă-i și la câinele cela ceva de mâncare!

- Noa, că nu-i țâp, că nu știi ce!

Și i-o dat tata ceva de mâncare, ceva mălai, că era tare mare foamete pă atunci. Și s-o dus omu' cela ce-o dat de mâncare la câine, după mâncare în sat. Și când să-i pună omu' mălaiu' în saci, îi zice:

- Mai știi măi, omule, când mi-ai dat să mănânc pă fereastă?

O dată la 7 ani mă fac câine, că-s pricolici. Tu mi-ai dat să mănânc când mi-o fo' foame, îți dau și eu amu' mălai.

Și amu' sunt bugăți pricolici. La al șeptelea neam, al șeptelea cocon făcut din flori iese pricolici.¹²

Pădureana

Noi avém un pământ păstă vale, acolo sub coastă. Și bărbatu' meu și cu ceia frați o avut vaci și diboli. Și o zâs că duminică, așé pă la vremea bisericii, o vinit o Pădureană, c-o butrucă, să spăla pă cap. Și avé un păr până-n pământ. Și ei s-o dus cu vacile până acolo și o început a hori Pădureana tare hâd. Și aduna găteje și smulgé pomii.¹³

Pădureana și pruncul schimbat

Să zâce să nu lași ușa deschisă când ai copil mic, că-ți intră Pădureana și schimbă pruncu'. Aci la noi în sat o schimbat un prunc. L-o lăsat mă-sa sângur și s-o văzut că-i prunc bun, fără nimic și l-o pus pă altu' în loc, unu' de feri, Doamne. N-am ieșit din casă când am avut prunc mic. Și puneau mătura sau foarfecele la pătuț.¹⁴

¹¹ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

¹² Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

¹³ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

¹⁴ Performer Ana Pricop, 73 ani, Dumbrăvița, 2013

C-oi méré la Orșova,
După un zdici în patru
crengi,
Împletit în patruzăci.
Numa o dată l-oi atinje
Statu' mâinii i s-a frânje;
O dată l-oi picura,
Statu' mâinii s-a afla.
- Ba zău, frate, nu așa,
Că pă mine-i soarta grea,
L-i bate, l-i omorî
Io vădană m-oi trezi.
Cu copiii și vădană,
Nime nu m-a băga-n samă.
O dată oi méré la tine,
O dată mi-i primi bine,
O dată, de două ori,
Tu mi-i sta într-ajutor.
Când oi fi a tria oară,
Mi-i scoate pă poartă afară.

*De la Ana Pricop, 73 ani,
Dumbrăvița, 2013*

Doine

9.

Dă-mă, mamă, dragului

Dă-mă, mamă, dragului,
Bis
Batâr n-are casa lui
C-om lucra o lună, două,
Bis
Și ne-om face casă nouă.
C-om lucra un an, or doi,
Și ne-om face car cu boi.
C-om lucra un an, ori tri,